

بسم الله الرحمن الرحيم

تأسیس کتابخانه بزرگ و تخصصی اهل بیت علیهم السلام

نمادی ژرفا از هویت شیعی و نشانه‌ای از اقتدار ملی ایران اسلامی

حسین متقی

hosseinmottaghi@yahoo.com

بر هیچ پژوهنده و مصحح نسخه‌های خطی پوشیده نیست که در راستای تحقیق و تصحیح نسخ خطی، نخستین گام پس از انتخاب، شناسایی نسخ متعدد از اثر مورد نظر و سپس مقایسه‌ی آن‌ها با یکدیگر و بیان مرجحات آن‌ها، برای مبنا و اصل قرار دادن در تحقیق و تصحیح اثر، از اولیات يك کار پژوهشی در زمینه‌ی تصحیح نسخه‌هاست. متأسفانه تاکنون يك مرکز خاص یا يك بانک اطلاعاتی جامع در کشور، که آگاهی‌های لازم را در این زمینه‌ها برای يك مصحح، محقق و پژوهشگر نسخ خطی، میسر سازد، تاکنون مشاهده نگردیده است. با توجه به این‌که دستنویس‌های مورد تحقیق از تنوع و تکرر موضوعی خاصی برخوردارند؛ یکی از موضوعات مهم این نوع پژوهش‌ها، که بسیاری از مبانی عقیدتی و دینی ما شیعیان و نیز دکترین و راهبردهای این نظام نیز بر آن استوار است، موضوع اهل بیت علیهم السلام و هر آن‌چه که به نحوی به خاندان عصمت و طهارت علیهم السلام منتسب است، می‌باشد. یکی از آرزوهای بزرگ و دیرینه نگارنده، ایجاد تمهیدات لازم برای تأسیس مرکزی کاربردی در حله‌ی نخست برای اطلاع رسانی نسخه‌های خطی مرتبط با اهل بیت علیهم السلام بوده است و این امر مهم را از سال ۱۳۷۳ش به طور جدی پیگیر بوده است و به هر مناسبت از لابلای فهرست‌های دستنویس‌ها به ثبت و ضبط داده‌ها و اطلاعات نامگوی نسخه‌های خطی مرتبط با این خاندان، اشتغال داشته است. در سال‌های ۸۰-۱۳۷۹ش بر اساس فرصت مغتنمی که همزمان با نامگذاری سال ۱۳۷۹ش به

نام سال امام علی علیه السلام، از سوی رهبر فرزانه‌ی انقلاب اسلامی، ایجاد گردید؛ نگارنده تصمیم گرفت بخشی از داده‌های این آثار و نسخه‌های خطی که به گونه‌ای مرتبط با شخصیت امام علی علیه السلام است، استخراج و در مجموعه‌ای با نام: **معجم الآثار المخطوطة حول الامام علی بن ابي طالب علیه السلام**، گردآوری و منتشر سازد؛ الحمدلله به حول و قوه‌ی الهی این مهم در اثری با عنوان یاد شده، که در آن بالغ بر پنج هزار عنوان در بیش از ده هزار نسخه‌ی خطی با ذکر محل نگهداری آن‌ها، به صورت فهرست نامگویی، یاد شده بود، در سال ۱۳۸۱ش از سوی کتابخانه‌ی آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) منتشر گردید^۱؛ از آنجا که این اثر به صورت کاملاً انفرادی کار شده بود، و اگر چنان‌که به صورت گروهی و جمعی مورد تحقیق و پژوهش قرار می‌گرفت، بی‌تردید هم عناوین آن بیش از این تعداد بود و همچنین با اطلاعات و داده‌های بیش‌تری - در قالب‌هایی مانند فهرست توصیفی - منتشر می‌گردید، که فایده و قلمرو استفاده‌ی آن را به یقین دو چندان می‌کرد؛ هذه بضاعتنا المزجاة!

در این طرح بزرگ به صورت کلی:

(۱) شناسایی دستنویس‌ها از فهرس نسخه‌های خطی کتابخانه‌های داخل و خارج از کشور، که به گونه‌ای مرتبط با اهل البیت علیهم السلام باشند، سپس جمع‌آوری تصاویر (عکس) این نسخ از کتابخانه‌های سراسر جهان و ذخیره‌سازی آن‌ها در ابزار آلات و قالب‌های سنتی و مدرن؛

(۲) شناسایی کتب چاپی، سنگی، فاکسیمیلیه و ... و تهیه‌ی نسخی از آن و در صورت عدم دسترسی به اصل، تهیه‌ی تصویری از آن آثار؛

(۳) شناسایی هر نوع برنامه‌ی دیجیتالی، اعم از کتاب‌های الکترونیکی (e-book)، بانک‌های اطلاعاتی، نرم‌افزارها و لوح‌های فشرده (CD) و ... و تهیه‌ی نسخی

از آن‌ها؛

۴) ایجاد مرکز و کتابخانه‌ای بزرگ با همان عنوان یاد شده و نیز ایجاد و تهیه‌ی امکانات لازم جهت سرویس دهی ارزان برای پژوهشگران آثار اهل البیت علیهم‌السلام در تهران و قم، با استفاده از نیروهای کارآمد و مخلص و خدوم اهل البیت علیهم‌السلام و دارای انگیزه؛

این موارد گام‌های نخستینِ اولیّه و کارشناسی نشده هستند، که در صورت صلاحدید اولیای امر ابتدا باید برداشته شده سپس با امعان نظر بیش‌تری بدان پرداخته شود. البته ممکن است در ذهن برخی از عزیزان این توهم پیش آید، که با وجود مراکزى همچون: «مرکز احیای میراث اسلامی» در قم یا وجود برخی کتابخانه‌های تخصصی در حوزه‌ی ائمه علیهم السلام، مانند: «کتابخانه‌ی تخصصی امیرالمؤمنین علیه السلام» در مشهد، و از این دست مراکز که بالفعل وجود دارند، در واقع تحصیل حاصل است و دیگر نیازی به تأسیس مراکزى جدید نیست! باید در پاسخ گفت: اولاً در مورد مراکزى، مانند مورد نخستین، سیاست‌های آن عزیزان تنها جمع آوری تصاویر آثار و نسخ خطی مختصّ اهل البیت علیهم‌السلام نیست، بلکه نفس «نسخه‌ی خطی» مطلوب آن‌هاست، هر چند که مقوله‌ی مطروحه نیز تلویحاً در ضمن سیاست‌های آنان نیز گنجانده شده باشد - که البته حقیقتاً وجود چنین مراکزى، برای تسریع بخشیدن به عملیاتی کردن این نوع طرح‌ها، که تصاویر نسخه‌ها و میکروفیلم‌های فراوانی را که به نحوی در باره‌ی این خاندان علیهم‌السلام در آن جمع آوری نموده اند، بسیار مفید و راه‌گشا است -؛ ثانیاً طرح مذکور يك طرح ملی و هویتی برای کشور شیعی ایران است، که قابل طرح در سطح ملی و عرضه در گستره‌ی جهانی و مبتنی بر استانداردها و معیارهای نوین حاکم بر بخش فرهنگی می‌باشد؛ ثالثاً در کتابخانه‌هایی تخصصی، مانند کتابخانه‌ی یاد شده در مشهد،

سیاست‌های مسئولین محترم آن در راستای جمع‌آوری آثاری، در خصوص یکی از چهارده معصوم علیهم‌السلام، یعنی امام علی علیه‌السلام است - که البته انصافاً از شناختی که از جناب آقای مجتهدی (حفظه الله) و رنج‌هایی که وی در به وجود آوردن چنین گنجینه‌ای کشیده، سراغ داریم، که چگونه يك تنه، با اتکاء به امکانات محدود خویش، با کمک معنوی حضرت امیر المؤمنین علی علیه‌السلام، چنین کتابخانه‌ای وسیع و کاربردی، ساخته است؛ اما طرح بزرگ تأسیس کتابخانه‌ی تخصصی اهل البیت علیهم‌السلام با چنین امکانات وسیع و عظیمی - که جز حمایت الهی و عنایت ارواح طیبیه‌ی معصومین علیهم‌السلام، خصوصاً صاحب اصلی امروزین شیعه، یعنی حضرت امام مهدی، عجل الله تعالی فرجه الشریف، و همکاری و یاری مراجع شیعه، مقام معظم رهبری، دولت و ملت مسلمان و شیعه و بالمال همیاری اهالی تحقیق و پژوهش، امکان‌پذیر نیست - جمیع اهل البیت و چهارده معصوم علیهم‌السلام، مطلوب و مورد نظر است و این کتابخانه‌ی عظیم، در درون خویش باید ۱۴ کتابخانه‌ی تخصصی، از نوع گنجواره‌ای که جناب مجتهدی طراحی کرده، داشته باشد. طرح «تأسیس کتابخانه‌ی بزرگ تخصصی اهل بیت علیهم‌السلام» در مرحله‌ی نخست رهبر معظم انقلاب را مورد خطاب قرار داده و امیدوارانه عرض می‌نماید:

«رهبر! اینک بعد از هزار و چهارصد سال، پرچم خون‌رنگ اسلام و اهل بیت علیهم‌السلام در دستان با کفایت شما قرار گرفته است، مطمئناً تردیدی نیست که نسل‌های آینده، بعد از سال‌ها، عملکردهای این حکومت را، که بر اساس مبنای اعتقادی و دکتین شیعه شکل گرفته، در بوته‌ی نقد و بررسی قرار خواهند داد، چنان‌که به عنوان مثال مردم مصر امروزه بعد از هزار سال، عملکرد فاطمیان و تأسیس جامع الأزهر را به عنوان سبیل و نماد اقتدار و تنها نشانه و بازمانده‌ی تفکر حاکم بر آن حکومت، مورد ارزیابی قرار می‌دهند؛

رهبر! آنچه که از شما بزرگوار، انتظار داریم این است که با تمام توان و عِدّه و عِدّه‌ای که امروز خداوند مَتّان در دستان شما نهاده، طرح تأسیس و ایجاد بزرگ‌ترین پژوهشکده شیعی، یعنی «کتابخانه‌ی بزرگ تخصصی اهل البیت علیهم‌السلام» را در کشور با مرکزیت تهران یا قم، که همسنگ و همانند مصلاّی حضرت امام خمینی ره باشد، رهبری و همراهی فرمایید؛ اگر فکر می‌کنید ایجاد چنین مرکزی بزرگ با ادغام چندین کتابخانه و مرکز شیعی و پژوهشی موجود هم امکان‌پذیر، میسر و تقدتر است؛ بسم الله! فرصت مغتنمی است؛ باشد تا این شاء الله این اثر ماندگار، بر تارک ایران شیعی، به عنوان میراثی عظیم و نمادین از این نظام و اقتدارش و نیز سمبلی از تفکر رهبرانش در اعتلای نام و یاد اهل البیت علیهم‌السلام؛ تا ایران شیعه و ایرانی مسلمان شیعی در آن باقی است، بدرخشد، چنین باد!»!

در مراحل بعدی، طرح تأسیس چنین مرکز و نهادی علاوه بر حمایت مالی و اجرایی دولت، خصوصاً همکاری‌های وزارت امور خارجه در دیپلماسی حاکم بین دول در همکاری‌های کتابخانه‌ای در اخذ تصاویر از نسخ خطی اسلامی موجود در کتابخانه‌های آن کشورها، ضروری است، و تردید نیست که بدون آن کمک‌ها، به راحتی امکان پذیر نیست. البته ناگفته پیداست که طرح تأسیس چنین کتابخانه‌ای تخصصی و گسترده در سطح کلان احتیاج به مطالعات گسترده و کارشناسی‌های عمیق مبتنی بر تجربیات علمی و ... دارد، لیکن به حول و قوه‌ی الهی اگر اراده‌ی مسؤولین امر و خدمت‌گزاران خدوم و مخلص، به تأسیس چنین گنجینه‌ای عظیم تعلق بگیرد، از آن‌جا که امری بسیار مقدّس و ارزشی است، خداوند متعال و ارواح مقدّس و منور معصومین علیهم‌السلام هم - که در واقع این کار عظیم، با نام و یاد و اختصاصاً برای آن بزرگواران صورت می‌گیرد - یقیناً کمک خواهند نمود؛ اللهمّ وفقنا

¹. این نوشتار پیش‌تر در پایان بایسته‌های پژوهشی، به عنوان هفتادمین بایسته، در دفتر نخست **نسخه پژوهی**، پاییز ۱۳۸۳ش، با تقطیع فراوان منتشر گردیده بود! که به جهت اهمیت و تأکید دوباره، اینک نسخه‌ی کامل آن مجدداً و منفرداً در این دفتر درج می‌گردد.

². نکته‌ای که باید افزود و مایه‌ی خرسندی است که اذعان گردد، طیّ سال‌های گذشته (۱۳۸۱-۱۳۸۶ش) نگارنده‌ی سطور ضمن سپاس از کمک‌های معنوی خود آن حضرت، از جمع آوری عناوین جدید نسخ خطّی درباره‌ی شخصیت امیرالمؤمنین علیه السلام غفلت نورزیده، الحمدلله اینک که در آستانه‌ی سال ۱۳۸۶ش قرار داریم، باید این مژده را به علاقمندان داد که جلد دوم این اثر نیز تقریباً آماده است، که امیدواریم فرصتی مناسب حاصل گردد تا در اسرع وقت به مرحله‌ی انتشار برسد؛ ان شاء الله.